

1949

1949. január 9.

Megkezdődött Jugoszlávia Írószövetségének kétnapos plénuma, amely elítélte a Tájékoztató Iroda Jugoszlávia elleni támadásait, és felhívta Jugoszlávia minden íróját, hogy „népi forradalmunk és szocializmusunk kiépítésének hiteles és mélyen művészi bemutatásával még jobban kapcsolódjanak be népi tömegeink életébe, hogy dolgozóinknak így újabb buzdítást adjanak, hogy elősegítsék és meggyorsítsák szocialista nevelésüket”.¹

Szabadkán irodalmi vitát rendeztek Lukács Gyula *A sárga háztól a csendes Donig* című könyvéről.²

1. *Híd*, 1949. 1. 52. – 2. Lőrinc Péter: Első nyilvános irodalmi vitánk. *Híd*, 1949. 1. 54–59.; MSz, 1949. január 13. 4.

1949. január 14.

Olajos Mihály levele¹ Herceg Jánoshoz: „A *Jégvirágról* írt levelemmel, illetőleg a levelemre írt válaszával kapcsolatban mindenekelőtt arról értesítem, hogy ezt a levelet én fogalmaztam meg ugyan, de a *Híd* szerkesztőbizottsága több tagjával való megbeszélés után. Mielőtt postára adtam volna leveletem – jobban mondva levelünket –, a következők olvasták át: Gál László, Löbl Árpád, Rehák László, Végh Sándor, Kővágó László és Jánosi Gábor. A fölSOROLTAK mindegyike teljes egészében egyetértett a levéllel. Tehát ha igazam van, akkor nemcsak nekem van igazam, hanem nekünk mindannyiunknak, akiket fölSOROLTAM. Ha Maga mint a *Jégvirág* írója védekezik, akkor nem csak velem áll szemben, hanem mindannyiunkkal. Ha a levélben foglalt kritika Magát megzavarta, akkor nem az én kritikám, hanem mindannyiunk kritikája idézte ezt elő. Attól félek, hogy ennek a körülménynek a közlésével még nagyobb a Maga megingása. Pedig ezt igazán se én, se más – senki a *Híd* szerkesztőbizottságából – nem kívánja. Mi nem azzal a céllal írtuk meg levelünket, hogy zavart

keltsünk a *Jégvirág* szerzőjében, hanem éppen ellenkezőleg, hogy tisztázzuk a szerző egyes nézeteit, amelyek a novellán keresztül számunkra zavarosaknak tűntek föl. Nekem nagyon tetszik az, hogy Maga védi álláspontját. Védje is, ha tudja, védje meg, persze helyénvaló érvekkel alátámasztva. [...] Küldje vissza a *Jégvirágot*. Megtöbbszörösítjük 5-6 példányban, és újból elolvassuk mindannyian, sőt megküldjük néhány szabadkai munkatársunknak is. Ugyanígy újból elolvassuk levelünket, valamint a Maga levelét is. Aztán pedig összejövünk – mondjuk úgy e hó végére – és levitatjuk az egészet, addig vitázunk, amíg végleges, többség által elfogadott álláspontra nem jutunk. [...] A magam részéről helytelenítem – de a munkatársaink is valamennyien helytelenítik – (higgye el, hogy megbeszéltem velük álláspontjukat, és mondták is) távolmaradását a *Híd*-vitáról és a szabadkai vitáról. [...] Távolmaradását megindokoló érvei a mi szemszögünkben nem elfogadhatók. Semmilyen munka se mehet áldozat nélkül. Múzeum iránti kötelezettségei legkevésbé se mentik. De írja meg, ki az a zombori vezető ember, aki úgy gondolja, hogy a múzeum miatt nem jöhet el két napra – majd mi igazoljuk Magát az illetőnél. E kérdés kapcsán egy ígéretet is teszek: lesznek vitáink, amiket Zomborban fogunk megrendezni – tehát mi megyünk oda. [...] Komoly írónak nehéz témát ajánlani, mégis fölvetek egy pár dolgot, amit nagyon szívesen tennénk művészi földolgozásban a *Híd*-ba: pártmunkás, államosítás, magánkereskedelem likvidálása, kulákok megtörése az 1947-es fölvasárlási kampányban, mezőgazdasági szövetkezet (közös földmunkáló bizottságok), népellenes pap, magyar kultúregyesületek. Hosszú lenne mindegyikről megírnom, hogy képzelem el földolgozásukat. Ha választ valamit, írja meg, akkor majd megírom az én ajánlatomat – aminek elfogadása a Maga részéről természetesen nem kötelező.”

1. Kézirat.

1949. január 17.

Szabadkán egy hónapos rendezői tanfolyam indult 34 hallgatóval.¹

1. MSz, 1949. január 6. 4.; MSz, 1949. március 18. 4.

1949. január 17–21.

A Szerbiai Kommunista Párt II. kongresszusán Stevan Doronjski a nemzeti kisebbségek helyzetével foglalkozva elmondta, hogy Vajdaságban a földreform során a nemzeti kisebbségek köréből 29 684 család kapott 102 691 katasztrális hold földet, Nagy József pedig kijelentette: „Amikor a vajdasági magyarok helyzetéről beszélünk, néhány szót kell szólnunk a Magyarországról folytatott rágalomhadjáratról, különösen azért, mert ez a hadjárat arra irányul, hogy a többi között szétzúzza hazánk dolgozó népének testvériségét és egységét, konkrétan pedig a magyar nemzeti kisebbséget illetőleg, hogy a jugoszláviai magyarok dolgozó tömegeit letérítse a szocializmus hazánkban építésének általános útjáról.” A KB titkárává Petar Stambolićot választották meg.¹

1. *Híd*, 1949. 2. 65–68.; MSz, 1949. január 21. 6.; MSz, 1949. január 22. 4.

1949. január 19.

A JSZNK kormányának rendelete kiterjesztette a mezőgazdasági háztartások beszolgáltatási kötelezettségét minden húsfélére. > **1952. április 7.**

1949. január 27.

Rajk László külügyminiszter táviratilag hazarendelte Szántó Zoltán belgrádi követet. Közölte vele azt is, hogy „hosszú lesz itt-tartózkodása”.¹

1. MOL XIX – J-1-Z-Rejteltávirat, 1945. január 27. Idézi A. Sajti 2009.

1949. január 28–30.

A JKP KB II. plénuma a falupolitikájának megvalósulásáról szóló határozatban úgy ítélte

meg, hogy az iparosodás folytán megnövekedett igények közepette „a magántermelők monopóliumhelyzetben vannak az élelmiszertermelés terén, ami kedvez a spekulánsoknak”, ezért „az adminisztratív és gazdaságpolitikai intézkedések mellett alapvető feladat a szocialista szektor erősítése a mezőgazdaságban”. Véget kell vetni az olyan politikai munkának, amely csak „kulákellenes frázispufogatás” és „valódi harcot kell kezdeni a falusi kapitalista-spekuláns elemek ellen”. A határozat azt is kimondta, hogy a szövetkezeti gazdaság „a falu szocialista átalakításának alkalmas átmeneti formája”, de „gyorsabban és erőteljesebben kell fejleszteni az állami mezőgazdasági szektort”. A parasztságra az addiginál is súlyosabb nyomás következett, jórészt a Tájékoztató Iroda határozatát követő újabb gazdasági nehézségek és a katonai kiadások növekedése miatt. Így került sor 1950. május 6-án a boszniai Cazinban arra a parasztlázadásra, amelynek az élére a volt harcosok álltak maguk köré vonva a szerb, muzulmán és horvát parasztokat egyaránt, s amely 714 letartóztatott résztvevőjének többségét 15 évnél hosszabb börtönbüntetésre, néhányukat halálra ítélték.¹

A parasztság helyzete a Vajdaságban volt a legnehezebb, ahol községenként kiszemeltek 10-20 jobb módú gazdálkodót, és olyan terheket róttak rájuk, amelyeknek nem lehetett eleget tenni. A Vajdaságban 1946 és 1950 között 2 295 személyt ítélték teljes vagy részleges vagyonelkobzásra és többéves börtönbüntetésre, ebből a Nagybecskereki járásban 243-at, a Zentaiban 242-t, a Pancsovaiban 220-at, a Szabadkaiban 199-et, az Óbecseiben 110-et.² Ily módon az ún. agrárbíróságok összesen 21 500 hektár termőföldet koboztak el, amely a szövetkezetek megszűnése után az állami nagygazdaságok tulajdonába került. Viszont a párt pozíciója falun annyira meggyengült, hogy azon fennállásának egész ideje alatt nem tudott változtatni, és ebben sem az 1951. március 2-án meghozott amnesztia, sem a szövetkezetek átszervezéséről szóló 1953.

március 30-i rendelet nem változtatott lényegesen, annál is inkább, mert 1953. május 22-én a nemzetközi viszonylatban addig is rendkívül alacsony földmaximumot felelték meg.

1. Petranović, Zečević, 977–979. – 2. Ternovác István: *Pusztulj, kulák! Parasztanyargatás a Vajdaságban*. Budapest, 1996, Hatodik Síp Alapítvány, 10.

1949. január

A *Híd* januári számának élén részlet szerepelt Vlagyimir Majakovszkij *Lenin* című poémájából *Lenin temetése* címmel, Gál László fordításában. Ezt követően Szabó Ida *Szerbia Kommunista Pártja VIII. tartományi értekezlete* címmel az 1948. december 23–25-én megtartott értekezlet kapcsán kifejtette: „Vajdaságnak – nemzetiségi összetétele miatt – megvan a maga különlegessége. A nemzetiségi gyűlölködést mind a régi Jugoszláviában, mind a megszállás alatt a végsőkig szították. A felszabadulás után a nemzeti kisebbség egy része reakciójának hatása alá került, amely meglapult és sovinizta revíziós törekvéseket táplált. Éppen ezért Pártszervezetünkre hatalmas föladat hárult. Mint ahogy azt Vidić elvtárs a nyolcadik pártértekezleten mondta: »Pártunk egyik fő feladata az volt, hogy a Vajdaságban politikai harc fejlődjön, hogy különböző intézkedésekkel meggyorsuljon a differenciálódás folyamata, megszervezve egyúttal a széles Népfrentot a politikai testvériség és egység alapján, amelynek politikáját folytatta Pártunk a háború előtt és a háború egész folyamán«. [...] Ez az értekezlet is megmutatta, hogy ezt az egységet nem bonthatják meg a Tájékoztató Iroda semmilyen indokolatlan támadásai.” A folyóirat közli az értekezlet határozatainak szövegét is, amelyekben külön pont mondja ki: „Pártszervezetünk nemzeti összetételének megjavítása érdekében harcoljunk mindenekelőtt a sovinizmus ellen a Párt szervezeti építésében.”

További közlések: Gál László: *Ady Endre halálának harmincadik évfordulóján*; Ady

Endre: *Ultimátum*; Hriszto Botev: *Imádság*; Sebestyén Mátyás: *Az én apám...*; Markovics János: *Tél a cigánytanyán*; *Jugoszláv írók válasza F. Gladkov, N. Tihonov és más szovjet íróknak* [azok november 29-i köszöntésére reagálva; az aláírók között volt Sinkó Ervin is]; Zákány Antal: *Szénlopó Ábel emlékezete*; Gyetvai Károly: *Az új Szerbia államisága és alkotmánya*; Heisler György: *Eredményeink – föladataink*; Olajos Mihály: *Világ szemle. Az új Jugoszlávia az imperialistaellenes béketömb következetes harcosa; Jugoszlávia Írószövetsége vezetőségi plénumának határozatai*; Lőrinc Péter: *Első nyilvános irodalmi vitánk* (Lukács Gyula könyvéről); B. K.: *A lengyel nép legnagyobb költője*; V. G. L.: *Tolsztoj utódai Tolsztoj nevének imperialista felhasználása ellen*.

1949. február 1.

A budapesti jugoszláv követség 52. számú jegyzékében közölte a Magyarországon tartózkodó „jugoszláv állampolgárságú, magyar anyanyelvű” hadifoglyok Jugoszláviába szállítása ügyében Magyarországon eljáró jugoszláv delegáció névsorát. Elnök: Martić Mirko. Tagok: Olović Aleksander, Rossi Mario és Kalics József.¹

1. MOL XIX-J-1-j-29f-001317-1950.

1949. február 4.

A magyar Külügyminisztérium elutasító választ adott Jugoszlávia jegyzékére, amelyben az a barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződésre hivatkozva kérte a magyar kormány támogatását a KGST-hez való csatlakozásához. Válaszában többek között arra is hivatkozott, hogy a jugoszláv hatóságok üldözik azokat a magyar nemzetiségű állampolgárokat, akik rokonszenveznek a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal.¹

A Magyarországon tartózkodó „jugoszláv állampolgárságú, magyar anyanyelvű” hadifoglyok Jugoszláviába szállítása ügyében Magyarországon

eljáró jugoszláv delegáció Debrecenben „minden egyes hadifogollyal beszélt, még azokkal is, akik magyarországi rokonaiknál laktak, és erre az alkalomra Debrecenbe utaztak – kérdőívet töltettek ki velük. A kérdőíveket a delegáció egyik tagja elvitte Belgrádba; néhány nap múlva visszatért és 531 hadifoglyot átvett. 146 hadifoglyot nem vett át”.²

1. Balogh 1988, 316.; MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956 szerint 1949. február 16-án. – 2. MOL XIX-J-1-j-29f-001317-1950.

1949. február 5.

A *Híd* szerkesztősége vitát szervezett az irodalom időszerű kérdéseiről.¹ > **1949. március;** > **1949. december 17.**

1. *Híd*, 1950. 1–2. 85.

1949. február 18.

A Magyarországon tartózkodó „jugoszláv állampolgárságú, magyar anyanyelvű” hadifoglyok Jugoszláviába szállítása ügyében Magyarországon eljáró jugoszláv delegáció Budapesten Benedek Jenővel, az Országos Hadigondozó Hivatal vezetőjével tárgyalt. Radványi János (KüM, Politikai Főosztály II/3.) 1954. január 21-én keltezett feljegyzése szerint „A jugoszlávok a tárgyalások során kijelentették: csak azokat a jugoszláv hadifoglyokat hajlandók átvenni, akik önként kívánnak hazatérni. Nem veszik át a volt volksbundosokat, háborús bűnösöket, akik politikai okokból ellentétben állnak a Jugoszláviában fennálló rendszerrel. A delegáció és a magyar tárgyalófél között igen feszült volt a viszony”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-29f-001317-1950.

1949. február

A *Híd* közölte 1948. évi irodalmi pályázatának eredményeit. A színműpályázatra 8 pályamű érkezett. A háromfelvonásosok kategóriájában a bírálóbizottság az 1. díjat Weigand József *Kéz a kézben*, a 2. díjat Bogdánfi Sándor *Arnyak* című

színművének ítélte oda. Az egyfelvonásosok között csak 2. díjat osztottak ki, Veres Iván *Átok* című művének. A riportpályázatra beérkezett hat pályamű közül az 1. díjat Veres Iván *Az utca nevelte őket*, a 2. díjat Papp István *Vissza, vissza a megújított hazánkba*, a 3. díjat pedig Kovács László *Magpörgés közben* című riportja kapta. A novellapályázatra beküldött 13 munka közül a zsűri 2. díjra Kuti Gyula *Ébredés*, 3. díjra Pásztor László *Fények a Tiszán* és Vörösbaranyi Zoltán *Cséplőgép körül* című elbeszélését érdemesítette, míg 1. díjat nem osztott ki. A verspályázatra a 13 szerző által beküldött 20 munka közül a zsűri egyet sem díjazott.¹

A szám tartalmából: Farkas Nándor: *Szerbia Kommunista Pártjának II. kongresszusa*; Moma Marković: *A JKP Statútumának gyakorlati végrehajtása a pártszervezetek közvetlen feladata*; K. J.: *France Prešern halálának századik évfordulója*; France Prešern: *Szülőfalum* (Gál László fordítása); Brindza Károly: *A csatorna*; Gál László: 46; Kurin Lajos: *A népművelésünk adatai*; Bogdánfi Sándor: *Düledeznek az imperializmus állásai Távol-Keleten*; I. Kuzminov: *Az USA háború utáni gazdasági fejlődésének válságos jellegéről*; h. gy.: *A termelés és az építkezés sikerei a Szovjet Szövetségben*; Majtényi Mihály: *Tűz a hegyek között*. Gajdos Tibor regénye; Gál László: *A munka asszonya*. Markovics János elbeszélő költeménye; K. L.: *A magyar daloskönyv kiadása elé*.

1. *Híd*, 1949. 2. 121–126.; 1949. 4. 205.

1949. március 5.

Topolyán először mutatkozott be a közönség előtt az amatőr színház, melyből kifejlődött a szabadkai után a Vajdaság második magyar hivatásos színháza, a Járasi Magyar Népszínház nyolc hivatásos színésszel, Dimitrijevic Mara vezetésével. > **1950. november 18-án** tartotta meg hivatásos színházként első bemutatóját, Ibsen *Kísértetek* című művét. Elsősorban falujáró színház volt, de gyakran vendégszerepelt

Újvidéken, és 1952 januárjában Belgrádban is fellépett. Tízéves fennállása alatt mintegy 80 bemutatója volt. A műsorban főleg szórakoztató művek kaptak helyet, de bemutatták Molière, Goldoni, Miller, Krleža, Sartre, Shakespeare és Molnár Ferenc, a vajdasági szerzők közül pedig Kvazimodo Braun István és Sulhóf József műveit is. Felszámolása után a színészek – Nagygellért János, Sinkó István, Karna Margit – Szabadkára vagy az Újvidéki Rádióhoz kerültek.¹

1. *Híd*, 1949. 10–11. 599.; MSz, 1949. március 5. 4.; JUMIL; Magyar Színházművészeti Lexikon; Szabó Anikó: A színház vonzásában. Interjú Virág Gáborral. MSz, 2004. december 23.

1949. március 7.

A *Magyar Szó* közölte a Szerbiai Kultúregyesületek Szövetsége által a kultúregyesületek számára elkészített alapszabálymintát, amely előlátja a következő rendelkezést is: „27. szakasz. Az egyesület vagyona az egyesület megszűnése esetén a Szerb Népköztársaság Kultúregyesületei Szövetségének tulajdonába megy át.”

1949. március 11.

Újvidéken megkezdődött Szerbia Népfrentja vajdasági tartományi bizottságának háromnapos II. plenáris ülése. Ez a témája szinte az egész négyoldalas *Magyar Szónak* március 13-án, ebből is több mint 2 oldalon Dobrivoje Vidićnek, a tartományi végrehajtó bizottság tagjának a beszámolóját közli.

1949. március 14.

Jugoszláviában hatályba lépett „a közrend és a béke ellen elkövetett kihágásokról” szóló törvény, amely 5 000 dinárig és 3 hónapig terjedő kényszermunkával sújtotta többek között azokat, akik „megzavarják” a polgárok békéjét, megengedik, hogy lakásukban vagy tulajdonukon be nem jelentett vagy betiltott összejöveteleket tartsanak; megszegik az illetékes hatóság rendeletét az egyes helyekre való belépés és a

meghatározott helyen való tartózkodás tilalmáról; akik kiagyalt és hazug híreket terjesztenek, melyek megzavarják a polgárok békéjét; akik az állami szerveket vagy törvénytiszta előírásait leértékelik stb. A megbüntetett személyt bizonyos helységekből ki is tilthatták, s ha róla „fel lehet tételezni, hogy továbbra is elkövet majd ilyen kihágásokat”, átnevelés céljából „a társadalomra nézve hasznos és 6 hónaptól két évig terjedő munkára utalhatják”.¹

Újvidéken, a Telepen Proletár néven megalakult a város második magyar kultúregyesülete.

1. MOL XIX-J-1-j-5c-28-1949.

1949. március 15–17.

Belgrádban megtartották a Szerbiai Népi Ifjúság III. kongresszusát, amelyen külön gondot fordítottak a nemzeti kisebbségek ifjúságának bevonására. A beszámolóban elhangzott, hogy a II. kongresszus óta 11 824 magyar és 4 295 albán fiatalat vettek fel a szervezetbe.

1949. március 20.

A Szerbiai Írószövetség évi közgyűlésén „Milan Bogdanović hosszán és nagy szeretettel foglalkozott a nemzeti kisebbségekhez tartozó – különösen a magyar – íróegyesületi tagok működésével. Részletesen ismertette a vajdasági magyar irodalmi élet sikereit, s hosszán foglalkozott Laták István, Majtényi Mihály és Gál László munkásságával. A vajdasági írók – köztük a magyar írók – munkásságát Mladen Leskovac, a vajdasági alosztály elnöke is ismertette. [...] Gál László magyar nyelvű felszólalásában megállapította, hogy a vajdasági magyar könyvkiadás az előző évekhez viszonyítva óriási fejlődést ért el, s íróink valamennyien teljes lendülettel, tehetségük és tudásuk teljes bedobásával dolgoznak. Vajdaság magyar írói tudják, hogy ezt a fejlődést nem érhatték volna el Szerbia népkormányának megértő és áldozatkész támogatása nélkül”. A közgyűlés ismét Milan Bogdanovićot válasz-

totta meg elnöknek. A vezetőségbe bekerült Majtényi Mihály is.

Az újvidéki magyar politikai és kultúrmunkások összejövételén „az egybegyűltek egyhangú határozatot hoztak, melyben mély felháborodással visszautasítják és elítélik a budapesti rádiónak a Tájékoztató Iroda hírhedt határozata nyomán terjesztett koholmányait, rágalmaid és hazugságait”.

1949. március 25.

Mint arról a folyóirat áprilisi száma beszámol, „A *Híd* szerkesztőbizottságának kezdeményezésére értekezletre gyűltek össze Novi Sadon a vajdasági magyarok legkiemelkedőbb közéleti munkásai: a Vajdasági Kultúrszövetség Magyar Osztályának vezetői, a vajdasági magyar írók, a magyar sajtó munkatársai és legszorgalmasabb olvasói, hogy megvitassák a *Híd* legfontosabb és legidőszerűbb kérdéseit. Jelen voltak a *Híd*-vitán Sóti Pál, Nagy József és Farkas Nándor, Szerbia Kommunist Pártja Vajdasági Tartományi Vezetőségének tagjai, a Szerbiai Írók Egyesületének képviselőjében pedig Leskovac Mladen, a szerbiai íróegyesület vezetőségének tagja és Čiplić Bogdan vajdasági szerb író jelentek meg. Részt vett az értekezleten Mihai Avramescu költő, a vajdasági románok irodalmi és népművelődési folyóiratának, a *Luminának* a szerkesztője is. [...] Ez ideig folyóiratunk szerkesztésében a háború előtti *Híd* hagyományos szerkesztési elvei érvényesültek. [...] Átkarolni törekedett az egész világot, [...] másrészt egymaga akarta betölteni a különböző szakágazatú szerb folyóiratok szerepét. [...] A *Híd* – mondta Sóti Pál felszólalásában – legyen elsősorban irodalmi és népművelődési folyóirat, Vajdaság és a mi népeink kérdéseivel foglalkozzék. Íróink menjenek a munkások és parasztok közé, közvetlen érzékelés alapján írják meg, hogyan él és küzd a mi népünk. [...] Az értekezlet a következő feladatokat tűzte a szerkesztőbizottság

és a munkatársak, illetőleg folyóiratunk elé: 1. teremtsen a *Híd* még szorosabb, közvetlenebb és sokrétűbb kapcsolatokat népünk dolgozó tömegeivel: erősebben domborítsa ki vajdasági jellegét; 2. legyen a *Híd* irodalmi és népművelődési folyóirat, »mindenes« folyóirat helyett; 3. mint népművelődési folyóirat legyen valóban a Vajdasági Kultúrszövetség Magyar Osztályának közlönye, tényleg irányítsa és szervezze tartományunkban a magyar tömegek között folyó kultúrmunkát; 4. a *Híd* szerkesztőbizottsága [...] térjen át a tervszerű munkára”.

1949. március 27.

A Vajdasági Kultúregyesületek Szövetségének évi közgyűlésén Dobrivoje Vidić kijelentette: „Pártunk tartományi vezetősége a múlt év folyamán két ízben készített általános elemzést a vajdasági kultúréletről. Ezeknek az elemzéseknek az alapján tanácskozásokat tartottunk és a kultúregyesületek szövetségének útmutatást, a járási pártvezetőségeknek és szövetségeknek pedig utasításokat adtunk. Most, a JKP KV II. plénuma után, amely új, nagy feladatokat tűzött Pártunk, a néphatóságok, a népi tömegszervezetek és kultúrszövetkezetek elé, csak azt kell megállapítanunk, hogy kultúrszervezeteinknek és egyesületeinknek mit kell tenniük a határozatok végrehajtása tekintetében. Kétségtelen, hogy a falusi munkára vonatkozó határozat érdekkel bennünket legjobban, az a határozat, amely feladatunkká teszi a szocialista építőmunka iramának gyorsítását falun. [...] Ez évi március 20-i adatok szerint Vajdaságban a termőföld 37 százaléka már a szocialista szektorhoz tartozik. Ez már egészen megbízható alap az e téren teendő erőfeszítéseink számára. Ma már 75 000 parasztagazdaság tömörült a termelő parasztszövetkezetekbe, s a parasztság abszolút többsége belépett az általános típusú szövetkezetekbe. A II. plénum által a szövetkezeti mozgalommal kapcsolatban elének tűzött feladatok érdekében továbbra is megteesszük a megfelelő intézkedéseket, de meg

kell látnunk azokat a helyeket, amelyekre összpontosítanunk kell a kulturális tevékenységet, észre kell vennünk, mit mulasztottunk 1948-ban, hol voltak a gyenge pontjaink. Először: a vajdasági falvakban közművelődési szervezeteink nem fejtették ki eléggé a kultúrmunkát a termelő parasztszövetkezetekben.” A Közgyűlés új vezetőséget választott, amelynek tagjai: Mladen Leskovac elnök, Sóti Pál első alelnök, Balint Vujkov második alelnök, Bogdan Crevar első titkár, Miloš Šaletić második titkár, Sava Mali, Miloš Hadžić, Olajos Mihály, Juraj Spevák, Zora Krdžalić, Kosta Petrović, Aurel Trifu, Bogdan Čiplić, Gyura Varga, Véghe Sándor, Živan Milisavac, Emil Karasek, Olga Arsenijević, Miloš Radojčin, Sima Cucić, Gál László, Milica Iljin, Stevan Jarić, Rehák László, Vojislav Ilić, Milivoj Nikolajević, Brindza Károly, Roman Soretic, Mara Stajić. A felügyelőbizottság tagjai: Živan Boškov, Vladislav Kopunović, Kizur Eta, Pera Stankov, Svetislav Marić.

1949. március 31.

Tito Brionin fogadva Isztria és a szlovén tenger mellék „népének képviselőit” kijelentette: „Láthatattatok, milyen következetesen érvényesítettük a nemzeti egyenjogúság elvét hazánk minden vidékén, ahol nemzeti kisebbségek élnek, mint például Vajdaságban a magyarok és a románok, Kosovo-Metohijában a siptárok, a bolgár határon a bolgárok stb. Vannak iskoláik, gimnáziumaik, saját kultúrájuk. Egész kulturális életüknek megőrizve nemzeti sajátosságait megadtuk a teljes fejlődési lehetőséget, természetesen abból a feltevésből indulva ki, hogy becsületes és hűséges polgárai lesznek szocialista közösségünknek, az új Jugoszláviának. Ugyanezt követeljük itt, Isztriában és a szlovén tenger mellékén is. Nagy hiba lenne, ha valaki itt úgy gondolkodna, hogy amiért egyes olaszok Olaszország mellett szavaztak, mi az olaszokkal szemben másmilyen álláspontra helyezkedtünk, mint a többi nemzeti kisebbséggel szemben.”¹

A Vajdasági Képviselőház Főbizottsága határozatot hozott az Újvidéki Rádió megalakításáról.² > 1949. november 29.

1. *Borba*, 1949. április 3.; Tito 4, 140–141. 2. Đordije Popović: *Radio u Vojvodini*. Novi Sad, 1985, Zajednica radio-difuznih organizacija SAP Vojvodine, 33.

1949. március

A *Híd* márciusi számában M. C. (Malušev Cvetko) *Jegyzetek a Vajdasági Magyar Írók vitaestjén* címmel beszámol arról, hogy a *Híd* kezdeményezésére „Vajdaság magyar írói az elmúlt hó folyamán vitaestet rendeztek azzal a céllal, hogy a vajdasági magyar irodalom alapvető kérdéseit megvitassák és tisztázzák. [...] A felvetett kérdések egyike: van-e, lehet-e vajdasági magyar irodalom? Erre a kérdésre a jelenlevők pozitív választ adtak. Vajdaság különleges helyzetéből különleges társadalmi körülmények alakulnak ki, ezek pedig olyan feladatokat rónak a vajdasági magyarok életét és annak körülményeit ábrázoló íróra, amelyeknek csakis a mi vajdasági magyar íróink tehetnek eleget, illetőleg: a vajdasági magyar irodalom ábrázolhatja hívebben és leghitelesebben itteni magyar népünk és a vele élő testvérnépek fejlődését, egymásraultaltságát, összefogását. [...] A vajdasági magyarság helyzete nem kívánja meg egyik magyartól sem azt, hogy akár egy percig is megtagadja a magyar kultúrához való tartozást, viszont nem zárja ki azt sem, hogy a jugoszláv szocialista hazához való ragaszkodásán keresztül az egész haladó és igazi demokratikus emberiséghez tartozónak érezze magát. Ezenkívül tény ma az is, hogy a JSZNK gyorsabb fejlődési tempója és az életkörülmények különfélesége folytán a vajdasági magyarok ma más fejlettségi fokon állnak, mint a magyarországi, romániai vagy szlovensztkői magyarok. Itt a jelent és a társadalmi valóságot csak a vajdasági magyar írók ábrázolhatják kellő hitelességgel”.

A szám tartalma: Nagy József: *Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Vezetőségének második plenáris ülésén hozott határozatok új lendületet adnak a mezőgazdaság szocialista átalításának*; Veljko Vlahović: *A munkásmozgalmi erkölcs egyes kérdéseiről*; Mihai Avramescu: *Emlékezés* (Ford. Gál László); Laták István: *Az üdülőhelyen*; Csépe Imre: *Új világ felé*; Ivo Andrić: *Nagyapa naplója*; Jánosi Gábor: *A koruskai szlovének küzdelme a Jugoszláv SZNK-hoz csatlósukért*; I. Kuzminov: *Az USA háború utáni gazdasági fejlődésének válságos jellegéről*; Herceg János: *Harcot a magyar nyelv rontása ellen*; Lőrinc Péter: *Gál László verseskönyve alkalmából*; M. C.: *Jegyzetek a Vajdasági Magyar Írók vitaestjén*; H. J. [Herceg János]: *Dula Ilješ: Svet pustara*; Szarvas János: *A Népoktatás harmadik száma*; Lőrinc Péter: *Megnyílt a Vajdasági Múzeum és Képtár Novi Sadon*; F. V.: *A világirodalom a Szovjetunió népeinek anyanyelvén*.

1949. április 2–3.

Újvidéken befejeződött a műkedvelő színházak tartományi szemléje, amelyen 241 szerb, 73 magyar, 32 román, 24 szlovák és 10 ruszin együttes vett részt.

1949. április 4.

Újvidéken megkezdődött a Magyarországról 1948 második felében bedobott, kémkedéssel és propagandával vádolt személyek (Konrád József, Radek György, Angyal Péter, Surányi Antal, Pintér István, Szolga József, Jovan Hrnjak) pere.¹

1. *Borba*, 1949. április 4.; O kontrarevolucionarnoj, 504–505.

1949. április 9.

Belgrádban megkezdődött a Jugoszláv Népfrent III. kongresszusa, amelyen Tito politikai beszámolójában többek között ezt mondta: „A magyar kormány nemhogy betartotta volna a kultúregyezmény szövegét, miszerint a »lehető legnagyobb szívéllyességgel és előzékenységgel«

fog viseltetni a JSZNK polgárai és intézményei iránt, hanem rendkívül durva magatartást tanúsított magyarországi diplomatáink iránt, a magyarországi délszláv kisebbségi tanítókat, Naumovićot és Đorđevićot pedig bántalmazták, és a múlt év július 13-án kiutasították őket Jugoszláviába. A kultúregyezménnyel ellentétben a vegyes bizottság magyar tagozata meg sem kezdte működését, a Magyar–Jugoszláv Társaságot pedig a magyar hatóságok rendeletére átváltoztatták jugoszlávellenes szervezetté azzal a feladattal, hogy ellenséges hadjáratot folytasson Jugoszláviában. [...] Hogy a magyar sajtó és rádió milyen propagandát folytat hazánk ellen, ezt mindenki jól tudja nálunk, hiszen ez az ellenséges jellegű propaganda semmiben sem marad el a mögött a propaganda mögött, amelyet Horthy sajtója folytatott, sőt sok tekintetben még azt is túlszárnyalja, különösen a reánk vonatkozó tények meghamisításában és rágalmaszásban. Számunkra alig hihető, hogy a magyar nép egyetért a magyarországi párt- és államvezetők jugoszlávellenes ellenséges politikájával és provokációival. Annál is inkább, mert mi a magunk részéről semmivel sem adtunk okot erre az eljárásra.”¹

Ugyanott Farkas Nándor kijelentette: „A Népfrentben ma 165 287 magyar van. Egyedül 1948-ban a magyar fronttagok száma több mint 80 000-rel emelkedett. Ez bizonyítja, hogy a magyar dolgozó tömegek Jugoszláviában bizalommal viseltetnek Népfrentünk és politikánk iránt, és belépnek a Népfrentba. Ez a legjobb válasz a budapesti rádió rágalmozóinak.” A Népfrent szövetségi bizottságába beválasztották Sóti Pált is.

1. *Borba*, 1949. április 10.; Tito 4, 159–160.

1949. április 9–10.

A néptáncsoportok versenyének keretében Rumán, Nagybecskerekén és Verbászon megtartott szerémségi, bánáti és bácskai elődöntőkön 11 szerb, 4 magyar, 4 horvát, 2 szlovák, 8 román és 1 bolgár táncsoport vett részt összesen 417 táncossal.

1949. április 10.

Újvidéken megalakult a József Attila kultúregyesület énekszakosztálya.

1949. április 25.

A magyar Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárítási Főcsoportfőnöksége I/2. osztályának összefoglaló jelentése szerint „Az utóbbi hetekben a jugoszláv hatóságok több csoportban nagyszámú Magyarországról kiszökött személyt tettek vissza a határon. A rendelkezésünkre álló adatok szerint április 1-je előtt kb. 40 főt, április 1-jén 22 főt, április 22-én kb. 60 főt. A jelek arra mutatnak, hogy a jugoszlávoknak ezzel az eljárással az a céljuk, hogy a nagy csoportok közé néhány aktív hírszerzőt vegyítsenek el, hogy azok elfogása, kiemelése nehezebb legyen. Ezenkívül több személyt arra használnak fel, hogy jugoszláv propaganda sajtótermékeket küldenek át velük Magyarországra”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-29f-13-1949.

1949. április 29.

Újvidéken megtartották a néptáncsoportok versenyének vajdasági döntőjét. A zsűri – Marieta Debeljak, Bogdan Crevar, Milan Konjović és Sava Vukosavljević – a falusi táncsoportok közül első díjban a horgosiakat és a bácskertesieket részesítette, a második díjat a futakiaknak, a harmadikat a zomboriaknak ítélte oda. A városi táncsoportok közül az első helyet a szabadkaiak nyerték bunyevác táncaikkal, a második díjat az újvidéki Svetozar Marković és a pancsovai Abrašević táncsoport kapta, a harmadik díjon pedig a verseci Petru Alba Makra és a nagybecskerekeli Toza Marković egyesület táncsoportja osztozott.

A szabadkai Népszínház bemutatta Weigand József *Kéz a kézben* című háromfelvonásos színjátékát, a háború utáni első vajdasági magyar színművet.

1949. április

A *Híd* 4. számában megjelent: Moša Pijade: *Jugoszlávia Kommunista Pártjának harminc esztendeje*; Dobrivoje Vidić: *Kultúrunk feladatai Vajdaságban*; Weigand József: *Kéz a kézben*; Gál László: *Tavaszi*; Kövágó László: *Egy vajdasági magyar város a szocialista kultúra útján (Zenta)*; *A Szerb Népköztársaság Íróegyesületének évi közgyűlése*; Olajos Mihály: *A Híd-vita után*; Gál László: *Almás Gábor útja; Könyvekről*.

A szabadkai Népszínház kiadásában megjelent a *Színpad* című folyóirat első száma.¹

1. MSz, 1949. április 19. 4.

1949. május 5–21.

Szabadkán megtartották a vajdasági állandó színházak 3. szemlét. Vajdaságban ekkor 8 állandó színház működött: a Vajdasági Népszínház Újvidéken, a Horvát Népszínház és a Magyar Népszínház Szabadkán, valamint a pancsovai, nagybecskerekeli, verseci, zombori és mitrovicai városi színház.

1949. május 6.

A magyar külügyminisztérium szóbeli jegyzékben tiltakozott a JSZNK budapesti követségénél amiatt, hogy – a jegyzék szerint – „április 21-ről április 22-re virradó éjjel a jugoszláv hatóságok több mint száz ellenséges ügynököt tettek át illegálisan a Magyar Köztársaság területére. Elfogatásuk után megállapítást nyert, hogy az átdobott magyar állampolgárok – volt csendőrök, horthysta tisztek és katonák, tőkés elemek, kereskedők, kulákok és mindenféle szedett-vedett reakciós söpredék –, akik illegálisan hagyták el Magyarországot és szöktek jugoszláv területre, mert szembehelyezkedtek a magyar nép demokratikus törekvéseivel, a Magyar Köztársaság törvényeibe ütköző bűncselekményeket követtek el, és féltek a megérdemelt büntetéstől. Ezeket az országból kiszökött személyeket a ju-

goszláv titkosrendőrség táborokban és börtönökben – így Eszéken, Pélmonostoron, Viroviticán, Đurđevacon és Kaproncán – összegyűjtötte, és kioktatta őket Magyarország politikai, gazdasági, katonai és rendőri intézményeire vonatkozó adatok megszerzésére. Megbízta őket azzal is, hogy az említett adatok megszerzésén kívül politikai romboló tevékenységet is fejtsenek ki, különös tekintettel a küszöbön álló választásokra. Mindezt az áttett ellenséges ügynökök egybehangzó jegyzőkönyvi vallomásai bizonyítják. A Magyar Külügyminisztérium leszögezi, hogy a Magyar Köztársaság ellen irányuló provokatív és ellenséges cselekedetek sorozatában ez az eset példátlan és különösen súlyos, mert azt jelenti, hogy JSZNK kormányának hatósági szervei az imperialisták és új háborús uszítók módszereivel – túl azon, hogy túrheterlen helyzetet igyekeznek teremteni a magyar–jugoszláv határon – megkísérlik megbontani a béke nemzetközi frontja egyik bástyájának, a magyar népi demokráciának erejét és egységét”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-29f-13-1949.

1949. május 8.

Szabadkán megnyílt az újjáalakult bábszínház.

1949. május 13.

Marjai József, a belgrádi magyar követség ideiglenes ügyvivője Rajk László külügyminiszternek a Jugoszláv Állambiztonsági Igazgatóság megalakításának 5. évfordulója kapcsán küldött jelentésében beszámolt arról, hogy „Legutolsó jelentésem óta a következő letartóztatásokról kaptam hírt: 1. Meštorović Julka egészségügyi miniszterhelyettes, Bane Andrejev neje; 2. Božović Dušan, a légiflotta alezredese és a helyőrség vezetője; 3. Dapčević Milutin ezredes; 4. Živković Mirko, Vasútügyi Minisztérium; 5. Šuman Zvonimir, Szövetségi Munkügyi Minisztérium; 6. Sakof Franovics, a Temelj vállalat [építési] igazgatója; 7. ing. Stojković Ljubomir, a közép fokú technikai iskola tanára; 8. Perić

Matild, a közép fokú technikai iskola tanára; 9. Szalai József népképviselő, Szabadka”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-5c-28-1949.

1949. május 15.

Petrócön a vajdasági szlovák közéleti, politikai és kultúrmunkások elítélték a Prágai Rádió Jugoszlávia elleni tájékoztatóirodás kampányát.¹

1. *Híd*, 1949. 8. 443–444.

1949. május 18.

A kultúregyesületek szövetségének szabadkai szervezete keretében mintegy 50 szerb, horvát és magyar író, kezdő tollforgató és irodalomtanár részvételével megalakult a Szabadkai Írók Klubja. A magyar írócsoport elnöke Juhász Géza, titkára Sebestyén Mátyás, a szerkesztőbizottság tagja Gajdos Tibor, Laták István, Lukács Gyula, Weigand József és Balázs Piri Aladár lett. Az összejövetelen határozatot hoztak, hogy irodalmi pályázatot hirdetnek a szerbhorvát és magyar irodalmi csoport azon kezdő tollforgatói számára, akik nem tagjai a jugoszláv írószövetségnek.¹

1. *Híd*, 1949. 12. 666.; MSz, 1949. június 3. 4.; Tomán 1984, 5., 630.

1949. május 20.

A magyar kormány ellenrendszabályokat fogantatósított Jugoszláviával szemben a magyar–albán légi forgalom korlátozása miatt.¹

Budapesten letartóztatták Rex Józsefet, a belgrádi magyar követség egykori másodtitkárát. Azt követelték tőle, hogy tegyen terhelő vallomást Lazar Brankov, a Rajk-per egyik vádlottja ellen. Az 1950-ben megtartott tárgyaláson ezt meg is tette, amit 1954. évi perújítási tárgyalásán azzal indokolt, hogy „vallomásomat kényszer hatása alatt tettem, ugyanis 8 napig nem hagytak aludni, és aztán 6 napig vertek”.² > 1950. április 20.; > 1950. július 29.

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956. –
2. ÁBTL 2.1.I./95. Rex József és társai. Perújítási

tárgyalási jegyzőkönyv. 1955. július 29. 199. Idézi A. Sajti 2009, 106.

1949. május 21.

A Szabadkai Írók Klubjának magyar csoportja (Magyar Irodalmi Klub) első összejövetelén előkészítette második negyedévi összejövetelét.¹ > 1949. május 18.

1. MSz, 1949. június 3. 4.

1949. május 28.

Jugoszlávia Népképviselőháza elfogadta a Népbizottságokról szóló általános törvényt módosító törvényt, amely, bár a helyi önkormányzatok jogi és gyakorlati helyzetét illetően nem hozott gyökeres változásokat, a Népbizottságokat saját területükön az államhatalom egyetlen és legfelsőbb szerveként jelölte meg.

1949. május 29.

Belgrádban megtartották a Szerbiai Kultúregyesületek Szövetségének 1. évi közgyűlését. Dobrica Ćosić, a szövetség titkára beszámolójában közölte, hogy a szövetség valamivel több mint egyéves fennállása óta maga köré gyűjtött 1 847 kultúregyesületet és 190 kulturális-művészeti egyesületet. Nagy eredményt ért el a kultúregyesületek drámai alosztályai versenyének megrendezésével, főleg a vajdasági műkedvelő együttesek mutattak fel kiemelkedő eredményt, nagyszámban részt vettek a magyar, szlovák, román és ruszin nemzeti kisebbségek műkedvelői is.

1949. május 30.

A magyar Államvédelmi Hatóság „idegen hatalmak javára elkövetett kémkedés miatt” le tartóztatta Rajk Lászlót. A Belügyminisztérium sajtóosztálya a Rajk és még 17 személy letartóztatásáról szóló hírt 1949. június 19-én tette közzé.

1949. május

A *Híd* 5. számában: Brindza Károly: *Kiss Ernő*; Jovan Popović: *Májusi ének*; Vlagyimir Majakovszkij: *Kis májusi dal*; Gál László: *Május elseje a Május 1. szövegkezetben*; Sinkó Ervin: *Mit szól ehhez Kerekes János?*; Szerencsés Ferkó: *Bácskai magyar népmese*; Végh Sándor: *A műkedvelő együttesek évi versenye*; Laták István: *Disputa. Hozzászólás Majtényi Mihály Gajdos Tibor regényéről írt kritikájához*; Herczeg János: *Emlékezés egy proletár költőre* (Somogyi Pál); *Szemle (Kulturni život; a Népoktatás 1949. évi 2. száma)*; *A népi táncsoportok versenye*; *Megjelent a Lumina márciusi száma.*

1949. június 1.

Rákosi Mátyás a *Tartós békéért – népi demokráciáért!* című lapban *A jugoszláv trockisták az imperializmus rohamcsapata* címmel rendkívül durva hangon támadta a jugoszláv vezetőköt. A cikket több szovjet lap is átvette.

1949. június 3.

Az Újvidéki Körzeti Bíróságon megkezdődött az Ivanos Sándor vezette csoport elleni nyilvános tárgyalás, amely során a vádlottak elismerték, hogy a magyar hírszerző szolgálat utasítására, Kárpáti József belgrádi magyar nagykövetségi alkalmazott irányításával hírszerző és propagandatevékenységet folytattak Jugoszláviában.¹

1. O kontrarevolucionarnoj, 483.

1949. június 5.

Versecen a vajdasági román közéleti, politikai és kultúrmunkások elítélték a romániai rádióállomások Jugoszlávia elleni kampányát.¹

1. *Híd*, 1949. 8. 445.

1949. június 8.

A *Szabad Nép* beszámolt arról, hogy miután az újvidéki bírósági tárgyaláson az ügyész a belgrádi magyar követség „konzuli igazgatási felügyelőjét”

a Jugoszlávia elleni kémkedésre való felbujtással vádolta meg, válaszul a magyar kormány azonnali hatállyal visszarendelte őt, és egyidejűleg a budapesti jugoszláv követség négy beosztottját – 48 órás hatállyal – kiutasította Magyarországról.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1949. június 11–12.

Újvidéken megtartották Vajdaság legjobb énekarainak versenyt. A döntőn az előversenyek 67 résztvevője közül kiválasztott 18 énekkar vett részt.

1949. június 18.

Magyarország kormánya jegyzéket intézett Jugoszlávia kormányához, amelyben érvénytelennek tekintette az > **1947. július 24-én** kötött ötéves gazdasági együttműködési szerződést arra hivatkozva, hogy a jugoszláv kormány nem tett és nem tesz eleget vállalt kötelezettségeinek.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1949. június

A *Híd* és a Testvériség–egység Kiadó kezdeményezésére megalakult a Vajdasági Magyar Nyelvművelő Tanács, amely első ülésén elfogadta a leggyakrabban használt új szerb kifejezések magyar megfelelőjének jegyzékét.

1949. július 3.

Újvidéken és Vajdaság más helységeiben tiltakozó gyűléseket tartottak annak kapcsán, hogy 1949. április 17-én Párizsban a Szovjetunió, Nagy-Britannia, az USA és Franciaország külügyminiszterei megállapodtak az Ausztria és Jugoszlávia közötti 1938. január 1-jei határok érvényességében, vagyis abban, hogy Karintia Ausztriához tartozzék.

1949. július 9.

Az első internáltak megérkeztek a Goli otok nevű adriai szigetre, ahol főleg a rendszer po-

litikai ellenfeleinek tekintett személyeket tartották rendkívül kegyetlen körülmények között. Elsősorban azokat, akik a Tájékoztató Iroda határozata mellett foglaltak állást. Több mint 90%-ukat „pártbüntetesként” vitték a „kopár szigetre”, tehát bírósági ítélet és a büntetés tartamának kimondása nélkül. 1948 és 1963 között hivatalos adatok szerint 55 000 embert ítéltek el a kominformizmus vádjával, köztük a magyar kisebbség 244 tagját is. Goli otokra mintegy tízezren kerültek, köztük számos magyar értelmiségi és befolyásos vezető is, mint Brindza Károly, Dévavári (Dér) Zoltán, Hock Rudolf, Keck Zsigmond, Lévy Endre, Markovics (Medres) János, Sárkány Szilveszter (Dési Ábel). Az utolsó politikai fogoly 1956-ban hagyta el a szigetet, börtönként pedig csak 1988-ban számolták fel.¹

1. A. Sajti Enikő: *Tito*, 289.; Sajti 2004, 370.; Dragan Marković: *Istina o Golom otoku*. Beograd, 1987, Narodna knjiga.; Berislav Jandrić: Nacionalna i socijalna struktura ibeovaca na Golom otoku 1949–1952. *Časopis za suvremenu povijest*, 1993/25. 2–3., 183–202.

1949. július 25.

A Jugoszláviai Újságírók Szövetségének Igazgatóbizottsága rezolúcióban tiltakozott a magyarországi újságíró-szervezet javaslata ellen, hogy Jugoszláviát zárják ki az újságírók nemzetközi szervezetéből.¹

1. Srebrni jubilej, 948.

1949. július 31.

Vajdaság-szerte megemlékeztek Petőfi Sándor halálának 100. évfordulójáról. Újvidéken Majtényi Mihály, Szabadkán Gellér Tibor, Versecen Girizd László, Pancsován Steinitz Tibor, Topolyán Nagy József, Bácskossuthfalván Brindza Károly, Apatinban Herceg János, Kishegyesen dr. Gyetvai Károly, Adán Rác Vince beszélt a költőről.

1949. július

Megjelent a *Híd* 6–7. kettős száma. Tartalma: Dobrivoje Vidić: *Pártmunka a termelő parasztszövetkezetekben*; Skender Kulenović: *A dervisek naggyűlése*; Majtényi Mihály: *Az ingovány*; Csépe Imre: *Májusi mezőkön*; Thurzó Lajos: *A traktor*; Herceg János: *Változó világban*; Rácz Vince: *Igaz mese*; Kuti Gyula: *A szabadkai Népkör munkája*; Juraj Spevák: *Kisebbségeink kulturális helyzete a vajdasági szlovák kisebbség kultúr munkájának tükrében*; Végh Sándor: *Vajdasági néptáncok szemléje*; Gajdos Tibor: *Kéz a kézben. Weigand József színjátékáról*; Bodrits István: *Anyanyelvünkért; Szemle (Nasa štampa; Fialat szerb írók estje Novi Sadon; Rövid kultúrhírek Magyarországról); Az 1948-as irodalmi Sztálin-díjak; Gorkij kiadatlan kéziratai; G. B. Shaw Liszenkóról; Kultúrhírek a népi demokrácia országaiból.*

1949. augusztus 2.

Tito Szkopjében a Macedón Népköztársaság fennállásának ötödik évfordulója alkalmából rendezett naggyűlésen kifejtette: „A macedón nép ebben a rövid időszakban bebizonyította, hogy valótlanok voltak a régi Jugoszlávia, Bulgária és Görögország kormányzatainak dajkameséi, miszerint Macedónia csak földrajzi fogalom, macedón nemzet nem létezik, a macedón nép nem képes önmagát kormányozni, hanem idegen gyámságra szorul. [...] A nemzeti kérdésben követett helyes politika lendítette harcba a tömegeket. Vajon a macedónok, a szlovénok, a horvátok, de a szerbek és a többiek is harcba indultak volna-e, ha nem remélték volna, hogy ez a felszabadító háború megszünteti mindazt, ami a régi Jugoszláviában akadályozta népeink testvériségét és egységét? [...] Mi arra törekedtünk a háború után, hogy a bolgár kormány révén legjobb kapcsolatokat teremtsünk a bolgár néppel, [...] a messzi jövőt láttuk magunk előtt, a testvériségben és egységben egyesült boldog balkáni népeket. Elkövetkezett a bledi egyezmény. Itt is arra töre-

kedtünk, hogy valóban szakítsunk a régi gyakorlattal, és marx–lenini módon véglegesen oldjuk meg a macedónkérdést mint egészet, azaz, hogy a macedón nép ne csak a Vardar menti Macedóniában, hanem a pirini és égei Macedóniában is jogot nyerjen arra, hogy maga döntsön sorsáról. De Bledben is volt alkudozás. Csakhogy akkor a bolgár vezetőknek bele kellett ebbe egyezniük, noha nem egészen, mert ellenezték pirini Macedónia azonnali hozzácsoatlását Vardar menti Macedóniához, a nagy anyaországhoz. Ezt későbbre halasztották, amikor majd megvalósul a föderáció Bulgária és Jugoszlávia között. [...] Mindezt elrontotta a Kominform hírhedt határozata. [...] A nemzeti kérdés helyes megoldásának lényege az, hogy minden egyes népnek teljes joga van kormányozni önmagát, [...] hogy minden egyes nép összes testi, szellemi és anyagi erőit mindezekelőtt a maga jólétének növelésére használja. A nemzeti kérdésnek ebben a helyes, szocialista jellegű rendezésében mi odáig mentünk, hogy alkotmányunkban kötelezően biztosítottuk, és ezt ma tettekből meg is valósítjuk, hogy hazánk haladóbb köztársaságai, Szlovénia, Szerbia és Horvátország anyagiakban támogatják az elmaradottabb köztársaságokat.”¹

1. *Borba*, 1949. augusztus 6.; Tito 4, 229–230.; Josip Broz Tito: *A nemzeti kérdés és a forradalom*. Újvidék, 1980, Forum, 99.

1949. augusztus 3.

A Macedón Népköztársaság helyőrségi tisztjeihez és tábornokaihoz intézett beszédében Tito kijelentette: „Megbocsátottuk a magyaroknak is a népeinkkel szemben elkövetett súlyos bűnököt, megbocsátottuk a magyar fasiszták által elkövetett bűnököt, habár ezekért az egész országnak, az egész népnek kellett viselnie a felelősséget. Szándékunk azonban nem valósult meg. Meghiúsult az a reményünk, hogy Magyarországgal a legjobb viszonyban élhetünk. A viszony megromlott, a magyarországi vezetők pedig napról napra szótják ránk a legkülönbözőbb rágalmatokat. És

nemcsak rágalmaznak, hanem kendőzetlenül provokálnak és alattomosan gáncsoskodnak. Ez már valósággal szörnyűséges méreteket ölt.”¹

1. *Borba*, 1949. augusztus 6.; Tito 4, 243; Josip Broz Tito: *A nemzeti kérdés és a forradalom*. Újvidék, 1980, Forum, 102–103.

1949. augusztus 10.

Hogyan bánnak magyarországi kisebbségünkkel? című cikkében a *Politika* beszámolt arról, hogy Magyarországon letartóztatták és a Tájékoztató Iroda határozatait támogató nyilatkozat aláírására kényszerítették a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége több vezetőjét, köztük Begič Jožát és két lányát, Gáspár Karel, Štajer Martint és másokat. A cikk azt állította, hogy miután Gáspár Karel a nyilatkozat aláírását követően szabadulva nyilvánosan beszélt a vele szembeni bánásmódról, a rendőrség 1949. április 24-én megszervezte meggyilkolását.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-12735- 12738-1949.

1949. augusztus 11.

Az átszökött Karel Trajber, porábi szlovén a magyarországi kominformi inkvizícióról című cikkében a *Politika* azt állította, hogy „a magyarországi szlovén kisebbségnek nincs megengedve az anyanyelvükön írott újságok és könyvek olvasása, és ezt Magyarországon ma is úgy büntetik, mint nyolc vagy harmincnyolc évvel ezelőtt. Az ilyen »kihágás« ma Magyarországon nemcsak ürügy a sovinizmus felélesztésére, hanem ok a gyűjtőtáborok, Pankrac [Pakrac], Bánjica, Auschwitz ismert metódusainak felélesztésére, melyek szerint »indokolt« valakinek a lábát törni vagy ujjait szétzúzni, hogy kivegyenek belőle egy vezetéknév egy elolvasott könyv címét”.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-12735- 12738-1949.

1949. augusztus 20–21.

A pancsovai Petőfi Sándor Magyar Közművelődési Egyesület színjátszó csoportja Székelykevé vendégszerepelt. Három egyfelvonásos színmű-

vet adtak elő: *A medve*, *Leánykérés*, *Két ember a bányában*.

1949. augusztus

A *Híd* 8. számának tartalma: Petőfi Sándor: *Az apostol*; Gál László: *Petőfi Sándor a jugoszláviai sajtóban*; Laták István: *Új élet felé*; Branko Čopić: *A rettenetes nap*; Csépe Imre: *Májusi dal*; Gál László: *Vladimir Nazor és Oton Župančić halálára*; Vladimir Nazor: *Bozót* (Ford. Ács Károly); Oton Župančić: *A megkövöcsölt dala*; Majtényi Mihály: *Puskin*; A. Sz. Puskin: *Csadejevhoz*; Milan Bogdanović: *Az igazság válsága a szocialista kultúrában*; Lőrinc Péter: *A jelenbe ívelő múlt*; *Szemle – a 80 éves belgrádi Népszínház*; *A szlovák közéleti, politikai és kultúr munkások állásfoglalása a Prágai Rádió rágalomhadjárataival szemben*; *A vajdasági énekkarok versenye*; *Puskin műveinek kiadása a Szovjet Szövetségben*; *A román közéleti, politikai és kultúr munkások a romániai rádióállomások rágalomhadjárata ellen*; *A színházak államosítása Magyarországon*; *Az első siptár nyelvű folyóirat*.

1949. szeptember 9.

Az Eszéki Rádió megkezdte rendszeres magyar nyelvű műsorát. Heti két magyar adása volt.¹

1. MSz, 1949. szeptember 6. 4.

1949. szeptember 10.

Pancsován zeneiskola alakult.¹ Az akkor még tanfolyamként megszervezett alsó fokú zeneoktatást Korsós Elemér zeneszerző indította meg néhány érdeklődő kezdeményezésére, és a Vajdasági Végrehajtó Főbizottság oktatási és kulturális megbízottságának javaslatára a szerbiai oktatási minisztérium 1950. január 16-án őt is tette meg első igazgatónak. Miután 1950 júniusában már 177 diákja volt, az év őszén alsó fokú zeneiskolává minősítették, és igazgatónak Petar Josimovićot nevezték ki. > 1946. szeptember 1.

1. Eberst 1974b, 159.

1949. szeptember 16.

Megkezdődött a Rajk László és társai elleni per főtárgyalása, ami miatt a magyar–jugoszláv viszony a mélypontra süllyedt,¹ mert az volt a célja, hogy „büntetőjogilag” igazolja, Jugoszlávia párt- és állami vezetői „az imperialista háborús uszítók rohamcsapatát alkotják”. > **1949. szeptember 24.**

1. Sinkó Ervin: *Akik nem tudják, mi fán terem a szemérem. Avagy Escobar atya látványos feltámadása (Széljegyzetek a budapesti pörnek nevezett csapnivalóan rossz, botrányos színelőadásához)*. Zagreb, 1949, Glas rada.

1949. szeptember 24.

A magyar Népbíróság ítéletet hirdetett Rajk László és társai perében. „Népellenes büntetést, kémkedésért, hűtlenségért, az imperialista hatalmak háborús terveinek elősegítéséért és a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésért”¹ Rajk Lászlót, Szőnyi Tibort és Szalai Andrást halálra, Lazar Brankovot és Justus Pált életfogytiglani, Milan Ognjenovićot 9 évi fegyházra ítélte, Pálffy György és Korondy Béla ügyét katonai bíróság elé utalta. 1949. október 21-én a halálra ítélteken a büntetést végrehajtották.

A jugoszláv kormány a Rajk-per ítélethirdetésének napján jegyzékben tiltakozott a súlyos és megalapozatlan vádak és rágalom ellen, s a belgrádi magyar követség több tagját kiutasította Jugoszláviából. > **1949. szeptember 26.**

1. *Rajk László és társai a Népbíróság előtt*. Budapest, 1949, Szikra, 255–257.

1949. szeptember 26.

A Rajk-perre vonatkozó > **1949. szeptember 24-ei** jugoszláv jegyzékre adott válaszában a magyar kormány kijelentette: „A Rajk László és társai elleni hazaárulási és hűtlenségi per népbírósági tárgyalásán teljes bizonyítást nyert, hogy a Magyar Népköztársaság megbuktatására, vezető államférfiak meggyilkolására, a kapitalista

rendszer és a fasizmus visszaállítására irányuló összeesküvésben mint felbujtók és szervezők részt vettek Jugoszlávia jelenlegi kormányának vezető személyei.” Egyúttal kiutasított tíz budapesti jugoszláv diplomatát.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1949. szeptember 27.

A vajdasági tartományi pártbizottság tanácskozáson ismertette a beszolgáltatással kapcsolatos álláspontjait leszögezve: „a kukorica felvásárlásának tervét teljesíteni kell, ha szükséges, akár adminisztratív eszközök, bíróság és vagyonelektörzés alkalmazásával is.”

1949. szeptember 28.

A Szovjetunió felmondta a Jugoszláviával > **1945. április 11-én** kötött barátsági, kölcsönös segítségnyújtási és háború utáni együttműködési szerződést arra hivatkozva, hogy a Budapesten > **1949. szeptember 24-én** befejeződött Rajk-perben kiderült, Jugoszlávia „az imperialista körök agresszív politikájának eszközévé vált” a Szovjetunió elleni harcban.¹

1. Petranović, Zečević, 958.

1949. szeptember 30.

A magyar külügyminiszter szóbeli jegyzékben tudatta a jugoszláv követséggel: „A magyar kormány felmentve érzi magát a Jugoszláviával kötött barátsági szerződés kötelezettségei alól.”¹ > **1947. december 8.**

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1949. szeptember

A *Híd* 9. számának tartalma: Laták István: *Barokó bácsival furcsaságok történnék*; Grigor Vitez: *Hajnal lesz mégis* (Ford. Gál László); Bogdánfi Sándor: *Tagosítás*; Debreczeni József verseiből; Gajdos Tibor: *Elhagyott ház*; Thurzó Lajos: *Este a tengerparton, Dubrovnikai vár*; M. C.: *Szerbia Kultúregyesületei Szövetségének első évi közgyűlése*; Živan Milisavac: *Részlet az igazság*

mozaikjából; Lőrinc Péter: *Forma és tartalom az irodalomban*; Majtényi Mihály: *Goethe*; K. N.: „*A harcosok számitanak rátok*”; Heizler György: *Helyi jellegű termelés a szabad piac részére; Szemle – Mi, a Párt és Tito egyik vagyunk, mondták ki a szlovák néppünnepély résztvevői; Federico García Lorca; Jugoszláv népművészeti kiállítás Norvégiában; Új macedón filmek; Arte e lavoro, az olasz nemzeti kisebbség első irodalmi folyóirata; A Vatikán betiltja saját filmjét; A korszerű irodalmi nyelv kérdései; Elkészült Majakovszkij összes műveinek negyedik kiadása; A bábszínházművészet Csehszlovákiában; Kiutasították Hongkongból Su Kang Ming kínai író; A 60 éves Chaplin és az idei Nobel-békedíj; Súlyos helyzetben vannak az osztrák tudományok és kultúrmunkások.*

1. Brunner József (1905–1978) írói neve Debreczeni József volt.

1949. október 1.

Tito részt vett a jugoszláv hadsereg egységeinek Szerbiában tartott hadgyakorlatán, s annak befejezése után mondott beszédében többek között megjegyezte: „Ki rendezte a budapesti pert? Rajk – nem őtöle, hanem másoktól szerzett értesüléseink szerint – kezdetben valóban ingadozott Jugoszlávia kérdésében, noha mindig rideg volt, amikor csak dolga akadt a mi embereinkkel, nehogy valaki azt mondhassa rá, hogy barátságosan viselkedik a mi embereinkkel. Azért ingadozott, mert nem tetszett neki ez a Jugoszláviával szemben alkalmazott módszer, viszont félt, gyáva volt, hogy ezt meg is mondja. Ingadozása miatt 1948-ban »javításra« küldték Moszkvába. Nem tudom, miként végezték el rajta a »javítást«, de ott volt, és amikor visszatért, belügyminiszter helyett külügyminiszter lett. Helyébe más miniszter került a belügyminisztérium élére, hogy megszervezze a pert Rajk ellen.”¹

1. *Borba*, 1949. október 4.; Tito 4, 314.

1949. október 8.

A JSZNK kormánya tiltakozó jegyzéket adott át a Magyar Népköztársaság kormányának a barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés egyoldalú felmondása miatt. > 1949. szeptember 30.

1949. október 13.

A JSZNK kormánya újabb rendeletet hozott a gabonafélék felvásárlásáról és a vágójószág kötelező beszolgáltatásáról. > 1952. április 7.

1949. október 20.

Az ENSZ Közgyűlése IV. ülészakán Jugoszláviát kétéves időszakra megválasztotta a Biztonsági Tanács tagjává. Visinszkij szovjet küldöttségvezető a szavazás előtt többször is megkísérelte megakadályozni Jugoszlávia megválasztását arra hivatkozva, hogy Jugoszlávia nem képviselheti Kelet-Európát. Amikor eközben a gentleman's agreementre hivatkozott, valójában az országoknak a nagyhatalmi érdekszférák szerinti besorolását kívánta intézményesíteni. A szavazás első fordulójában Jugoszlávia 37 szavazatot kapott az ellenjelölt Csehszlovákia 20 szavazatával szemben, de mivel a megválasztáshoz kétharmados többségre volt szükség, csak a második körben kapott 39 szavazattal lett Ecuador és India mellett a BT nem állandó tagja, ami nyilvánosságot biztosított számára a Szovjetunió Jugoszlávia-ellenes politikájának bírálatához. Jugoszlávia megválasztását Trygve Lie ENSZ-főtítkárra is ellenezte arra figyelmeztetve az USA képviselőit, hogy ebben az esetben a Szovjetunió kiléphet a világszervezetből.¹

1. Petranović, Zečević, 959–960.

1949. október 23.

Újvidéken a „vajdasági magyar közéleti munkások, a népfelszabadító háború harcosai és a szocialista építés élharcosainak értekezletén” a magyar kormány Jugoszlávia-ellenes magatar-

tását határozatban ítélték el, amelyben többek között ez állt: „Magyarország vezető emberei ennek a megfontolt ellenséges tevékenységnek első napjaitól kezdve megkísérelték, hogy befolyást gyakoroljanak reánk, vajdasági magyar nemzeti kisebbségre. Megkísérelték, hogy szétzúzzák a magyarok és Jugoszlávia többi népének létrejött testvériségét és egységét. Arra törekedtek, hogy demobilizáló hatást gyakoroljanak ránk, magyarokra a szocializmus hazánkbeli építésében való részvételünk tekintetében. Arra törekedtek, hogy eszközként használjanak fel bennünket jugoszlávellenes és ellenforradalmi mesterkedésükben és szocialista hazánk, a JSZNK ellen akartak fordítani bennünket. Ezek a szégyenletes kísérletek teljes kudarcot vallottak, hála Jugoszlávia dolgozói erkölcsi-politikai egységének, s annak a széttéphetetlen kapcsolatnak, amely fennáll közöttünk, magyarok és a többi testvéri egyenjogú nép között. Ezt az egységet a JKP helyes irányvonala teremtette meg, különösen azóta, hogy Tito elvtárs került Pártunk élére.”¹

1. *Híd*, 1949. 10–11. 529–531.

1949. november 1.

Aleš Bebler jugoszláv küldött tiltakozott az ENSZ-ben a magyar határsértések miatt.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1949. november 16.

A Tájékoztató Iroda Budapesten megtartott III. ülésén elfogadta Jugoszláviával kapcsolatos második határozatát *A jugoszláv párt a gyilkosok és kémek kezében* címmel, amelyről Gheorghe Gheorghiu-Dej tartott beszámolót, és amely szerint „a Tito-klikk teljes mértékben a külföldi imperialista köröknek alárendelt fasiszta ideológiája, fasiszta bel- és áruló külpolitikája szakadékot teremtett a Tito–Ranković-féle kémek fasiszta klikkje és Jugoszlávia szabadságszerető népeinek valódi érdekei között.” A moszkvai *Pravdá*ban 1949. november 29-én közzétett

kommüniké szerint az ülésen a Magyar Dolgozók Pártját Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Révai József és Kádár János képviselte.¹

1. Petranović, Zečević, 962.

1949. november 27.

Vajdaságban a háború utáni harmadik (> 1945. július 8.; > 1947. október 26.) helyhatósági választások során a választókerületek egy részében megválasztották a Népbizottságok tagjait. A többi választókerületben a szavazást > 1949. december 4-én bonyolították le.

A *Slobodna Vojvodina* így írt az Újvidéki Rádió megalakításának indoklásáról: „Az újvidéki rádióállomás megalakításának politikai, gazdasági és kulturális szempontból is hatalmas jelentősége van tartományunk számára, annál is inkább, mert területén nagyszámú nemzeti kisebbség él, amelyek saját nyelvükön ismerhetik meg népeink eredményeit a szocializmus építésében, az ötéves terv megvalósításának és a falu szocialista átalakulásának eredményeit. Megalakítása különösen a JKP KB II. plénuma után vált sürgetővé, amikor megszülettek a falu szocialista átalakításának meggyorsításával, a földműves-szövetkezetek tömegesítésével kapcsolatos határozatok. Ezek megkövetelik a néptömegek széles körű mozgósítását. Emellett a rádióállomás megnyitásával kitöltjük azt az eddigi űrt, amely a lakosság politikai és kulturális életében volt tapasztalható, különösen a nemzeti kisebbségek körében. Műsoraival jelentősen hozzájárul az összes nemzeti kisebbség és a lakosság egyéb részének egyesítéséhez a pártunk helyes politikájáért és szocialista építésünkért folytatott harcban. Hatósugarát tekintve talán elmarad egyes külföldi rádióállomások mögött, de a kedvező földrajzi helyzet folytán műsorai nemcsak a Vajdaság egész területén, de országunk északi és keleti határain túl is hallhatók lesznek, terjeszteni fogja az igazságot a szocialista

Jugoszláviáról. [...] Naponta öt nyelven sugároz műsort, ötször mond híreket és sajtószemlét szerbhorvátul, háromszor magyarul, és egy-egy alkalommal szlovák, román, illetve ruszin nyelven. Emellett a következő állandó műsorokat sugározza: szocialista építés; faluműsor, ifjúsági és pionírműsor, művelődési krónika. Rendszeresen közöl külpolitikai kommentárokat. A faluműsor mellett a legnagyobb figyelmet a művelődési krónikára helyezi. Műsoraiban népszerűsíteni fogja minden nemzeti kisebbség eredményeit, ezáltal ösztönözve őket a szocialista versenyre. Közli a fiatal, tehetséges kisebbségi írók olyan alkotásait, amelyek a szocializmus építésének témáját dolgozzák fel. A műsor zenei részében a rádióállomás külön gondot fordít a nemzeti kisebbségek népzenejére, de mind hazai, mind külföldi klasszikus műveket is sugároz.” > **1949. november 29.**

1949. november 29.

Az Újvidéki Rádió délben az állami himnusz, majd Luka Mrkšićnek, a Vajdasági Végrehajtó Főbizottság elnökének üdvözlő szavai után megkezdte rendes műsorát, ami eleinte napi nyolc, 1951-től 12, 1954 végétől pedig 16 órát tett ki öt – szerb, magyar, román, szlovák, ruszin – nyelven, egyetlen középhullámon. A beszédműsorok mellett magyar nyelven is jelentős saját szórakoztató- és népzenei produkciója volt, már megalakulásának évében három zenekara működött. Első igazgatója Dimitrije Divljak volt, őt 1953-tól Farkas Nándor követte. A magyar műsor nyolc munkatárssal indult, eleinte napi egyórás műsoridővel (> **1950. október 1.**), első szerkesztője Szalai István volt, aki mellett Bogdánfi Sándor instruktorként működött. 1950-ben indultak irodalmi adásai, 1951-ben rendszeresített hangjátékműsorának szerkesztősége pedig országos viszonylatban is jó teljesítményt nyújtott. Az 1954-ben létesült *Rádióiskola* műsora, és havi közlönye a magyar tagozatok fontos segédeszközéül szolgált. Az

Újvidéki Rádió 1965-ben megépült előadótermében (M Stúdió) az irodalmi estek és színielőadások sorozata valamelyest pótolta az újvidéki magyar színház hiányát. 1986-tól napi 19 órás, 1989-től – ultrarövid hullámon – 24 óra folyamatos magyar műsort sugároz.¹ > **1949. március 31.; > 1949. november 27.**

Eszéken megalakult a Horvát Népköztársasági Magyar Kultur- és Közoktatási Szövetség, később Horvátországi Magyarok Szövetsége (HMSZ).

Szabadkán a Városi Múzeumban megnyílt tárlaton Boschán György, Mihajlo Dejanović, Hanyga András, Ivanyos Sándor, Stevan Jenovac, Radoslav Kern, Oláh Sándor, Ana Bešlić és Almási Gábor műveit állították ki.

1. Simin Magda: *Így született az Újvidéki Rádió*. Kézirat.; Đorđije Popović: *Radio u Vojvodini*. Novi Sad, 1985, Zajednica radio-difuznih organizacija SAP Vojvodine.; *Hatvan éve szól a rádió. Az Újvidéki Rádió története képekben és vallomásokban*. Újvidék, 2009, Újvidéki Rádió.

1949. november

Az újvidéki Tanítóképző és a Vajdasági Múzeum támogatásával néprajzkutató tanfolyamot szervezett a magyar közoktatás dolgozói számára. > **1951. február 1.**

Megjelent a *Híd* 10–11. kettős száma. Tartalma: Jure Kaštelan: *Dal az én hazámról* (Ford. Gál László); Majtényi Mihály: *Tiltakozunk; Magyar közéleti munkások határozata; Üdvözlő távirat Tito marsallnak*; Sinkó Ervin: *Akik nem tudják, mi fán terem a szemérem*; Debreczeni József: *Júliusi köszöntő, Neve: Péceli András...*; Jovan Popović: *Harry Schichter hű maradt esküjéhez*; Gajdos Tibor: *Fiatalok*; Herceg János: *Változó világban. II.*; Majtényi Mihály: *Élő víz*; Toma János: *Új kultúra útján...*; *Néhány szó a vajdasági román kisebbségről*; V. I. Lenin: *Tolsztoj Leó*; Lőrinc Péter: *Tudomány és földművelés*; Herceg János: *Csépe Imre Üzen a föld című könyvéről; Szemle*.

1949. december 4.

Vajdaságban a háború utáni harmadik (> 1945. július 8.; > 1947. október 26.) helyhatósági választások során a választókerületek egy részében megválasztották a Népbizottságok tagjait. 95,02%-os részvételi arány mellett a Népfront listája a leadott szavazatok 94,07%-át kapta. A többi választókerületben a szavazást > 1949. november 27-én bonyolították le 94,79%-os részvételi arány mellett.

1949. december 5.

A Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége Magyar Osztályának Népművelési Szakosztálya összeállította Vajdaság legjobb magyar nyelvű előadóinak aktíváját, hogy a helyi előadókön kívül központilag kiküldött előadók is rendszeresen tartsanak előadásokat a vidéki egyesületekben.¹

1. *Híd*, 1949. 12. 664.

1949. december 16.

A szabadkai Népszínház szervezésében egy hónapos rendezői tanfolyam kezdődött.¹

1. *Híd*, 1949. 12. 664.

1949. december 17.

A Testvériség–egység Kiadó szerződést kötött a Tartományi Kulturális Bizottsággal nemzetiségi – magyar, szlovák, román és ruszin – tankönyvek nyomtatására. A kiadást ekkor még központilag irányították, de a fordítás, lektorálás és eladás a Testvériség–egységre hárult.¹

A *Híd* szerkesztősége irodalmi vitaestet szervezett, amelyen arra keresték a választ, „hogyan érvényesül az irodalom pártosságának elve a vajdasági magyarok irodalmi életében”. Cvetko Malušev megállapította, hogy „íróink alkotásai alapján véve megfelelnek azon követelményeknek, amelyek az irodalom pártosságából adódnak. Éppen ezért a szerkesztőség túllépi feladatkörét, amikor a leadott kéziratok szövegébe »beleja-

vít«”. Gál László mint elengedhetetlen követelményt emelte ki, hogy „a műben jusson kifejezésre megalkotójának egyénisége”. Laták István leszögezte, hogy „a szerző aláírásával közzétett munkáért írója felelős, a szerkesztőbizottság tehát bátran közölje azt”. Rehák László „emlékeztetett arra, hogy beérkeznek gyenge, rossz, sőt káros írások is”. Fehér Ferenc hangsúlyozta, hogy „irodalmunknak a valóságot kell ábrázolnia”. Olajos Mihály „nem volt meglegedve a vitával, mert csak általánosságokról volt szó, egyetlen nevet, egyetlen hibát sem említett senki”²

1. JMK, 25. – 2. *Híd*, 1949. 12. 665.; *Híd*, 1950. 1–2. 81.; *Híd*, 1984. 5. 632.

1949. december 21.

Steinitz Tibor levele¹ Sinkó Ervinhez: „A budapesti pörről szóló írását, mint tudja, a *Magyar Szó* folytatásokban közli, a *Híd* egy fejezetet hozott, valamint egy részletet közölt a *7 Nap* is. Írói és újságírói körökben nemcsak érdeklődéssel és meglepedéssel olvasták, és mint harcos írást közvetlenül Pijade cikkeivel együttesen emlegetik. Kifogásként a kissé hosszú mondatokat, kemény, de valamennyire nehézkes stílust emlegették. Az olvasó véleménye, néhányat hallottam: tanult belőle, a gyanakvó bizonytalansága világos érvekkel bizonyossá vált, az írás argumentumai meggyőzték, hogy egy rettenetes és egyben gyilkos világcsalás történt. Az írás dokumentációja és érvei tapasztalatom szerint többet tettek, mint bármely más nálunk megjelent írás. Kedves Sinkó elvtárs, befejezésül megismétlem kérésem, küldjön a lap számára, lehetőleg rendszeresen, a tájékoztató hajszával kapcsolatos magyar vonatkozású írásokat.”

1. Sinkó Ervin levelezése II., 29–30.

1949. december 23.

A JSZNK kormányának gazdasági tanácsa és a Jugoszláv Szakszervezeti Szövetség központi bizottsága utasítást hozott az állami gazdasági vállalatok munkástanácsainak megalakításáról

és munkájáról.¹ Az utasítás kihangsúlyozta, hogy a munkástanácsok megalakításának célja a munkások közvetlen részvétele a gazdaságirányításban és a terv végrehajtásában, valamint a vállalatok vezetésére alkalmas káderek gyorsabb kiképzése. A munkástanácsok hatáskörébe utalták a vállalat gazdasági tervének, a munkarendnek, a munkaszervezésnek és a normarendszernek a véleményezését, akárcsak a javaslatvételt a munka termelékenységének növelése érdekében. Ugyanakkor azt is leszögezte, hogy a munkástanácsok megválasztásával nem változik sem az igazgató, sem a szakszervezet hatásköre. Az utasításhoz mellékelt kísérőlevél felsorolta azt a 215 legjobban működő vállalatot, amelyekben kezdeményezték a munkástanács megalakítását. Az első munkástanács a solini Prvoborac cementgyárban alakult meg 1949. december 31-én. Amikor Jugoszlávia Képviselőháza 1950. április 27-én meghozta az alaptörvényt az állami gazdasági vállalatoknak és magasabb gazdasági egységeknek a munkaközösségek általi irányításáról,² az országban már 520 munkástanács működött, és számuk októberig 7 136-ra nőtt, amelyeknek összesen 155 166 tagja volt. Ez jelentette az első lépést abban a folyamatban, amely később a kommunális rendszer bevezetésével, az > 1953. január 13-i alkotmánytörvény által a participációnak a felépítmény területére való kiterjesztéséhez, majd 1974–1976-ban az integrális önigazgatás modelljéhez elvezetett. A modell nem mutatkozott sem hatékonynak, sem életképesnek, de decentralizációs hatása a párt hegemoniájának gyengülésével kedvezett a részérdekek érvényesülésének. Így egyrészt szervesen illeszkedett a Jugoszlávia felbomlásához vezető ok-okozati tényezők sorába, másrészt az addiginál valamivel kedvezőbb feltételeket teremtett a vajdasági magyarság társadalmi-gazdasági helyzetének javítására.

1. Petranović, Zečević, 1017–1024. – 2. Osnovni zakon o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva. SL FNRJ, 1950/43.

1949. december 26–28.

Megkezdődött a Jugoszláv Írószövetség II. kongresszusa, amely meghirdette az antizsdanovista szemléletváltást, „felszámolta a háború utáni szükségszerűséget, és az írók megszabadította azoktól a ballasztoktól, amelyek művészi munkáját gátolhatják.”¹ A nemzeti kisebbségek irodalmáról Mladen Leskovac tartott beszámolót. Löbl Árpád beszámolóját így fejezte be: „Tulajdonképpen nincs is külön vajdasági magyar problémakör, problémáink közösek, a különbség csupán abban áll, hogy mi ezeket a közös problémákat a magunk nyelvén, magyar anyanyelvünkön igyekszünk megoldani.”²

1. *Híd*, 1958. 12. 1003.; Bosnyák 1980, 148. – 2. *Híd*, 1950. 1–2. 74.; MSz, 1950. január 3. 3.; NMJ, 172.

1949. december 29–30.

A JKP KB 3. plénuma rezolúciót hozott az oktatással kapcsolatos feladatokról.¹ Milovan Đilas beszámolójában kifejtette: „Azt emelem ki, ami, úgy tűnik, kétséges: kell-e tanulni az elemi iskolában (vagyis a négyosztályos iskolákban) a saját történelem mellett a jugoszláv nemzetek egész történelmét is, Szlovéniában és Macedóniában pedig a szerb, illetve horvát nyelvet is. Az a véleményünk, hogy az elemi iskolákban a megfelelő osztályokban a saját mellett a jugoszláv nemzetek történelmét is tanulni kellene, természetesen csak általánosságban. A szerb vagy horvát nyelv tanulása kérdésének megoldását magukra a köztársaságokra kell bízni. Mi úgy gondoljuk, hogy lehetőség szerint, legalább legkisebb mértékben, legnépszerűbb formában be kell a szerb, illetve horvát nyelv tanulását vezetni e köztársaságok általános iskoláiba. Helyes lenne ugyanezt tenni a macedón és szlovén nyelvvel Szerbiában, Horvátországban, Crna Gorában, Bosznia-Hercegovinában (Szlovéniában a macedónnal, Macedóniában pedig a szlovénnel).”²

A vitában Krszte Crvenkovszki elmondta, hogy Macedóniában „a tanulók összlétszámának több mint 20 százaléka a nemzeti kisebbségek

tagja, török, siptár, és van egy kisszámú szerb is”. Elpanaszolta, hogy az oroszból fordított tankönyvekben sok a kivetnivaló, és hogy „a siptár tankönyvek Enver Hoxhát dicsőítik. Már egy éve ezek a tankönyvek vannak forgalomban, és mi semmit sem tettünk ez ellen. Megbeszéltük a kosovo-metohijai elvtársakkal, hogy közösen oldjuk meg ezt a problémát”.³ Ugyanezen az ülésen az öt éves terv megvalósításával kapcsolatos feladatok megvitatása során Jovan Veselinov elmondta, hogy a beszolgáltatás során „a parasztság ellenállást tanúsított, különösen Vajdaságban, méghozzá a magyarlakta vidékeken, ahol a tönkrement kereskedők és kulákok Tájékoztató Irodá-s propagandát fejtettek ki. Szükséges volt az ilyen kemény fellépés, mert az idei felvásárlás során e harcnak sokkal kifejezettebb politikai jellege volt, mint addig, egyrészt magának a felvásárlásnak a keménysége miatt, másrészt a falusi kapitalista elemek fölerősödött ellenállása miatt”.⁴

1. HRP3, 87.; NF, 356. – 2. *Sednice Centralnog komiteta KPJ (1948–1952)*. Beograd, 1985, Izdavački centar Komunist, 303–304. – 3. Uo. 330., 333. – 4. Uo. 424.

1949. december

A *Híd* 12. számának tartalma: Lőrinc Péter: *Monopólium-e a tehetség?*; Branko Čopić: *Az Ifjú gárda írójához*; Oskar Davičo: *Míg az urak urizálnak*; Herceg János: *Hóditók*; Gál

László: *Gorkij: Az anya*; O. M.: *Események kultúrfrontunkról*; Juhász Géza: *Néhány szót a subotikai írók klubjáról*; Bogdanka Čiplić: *Hogyan változott át Milan – hála a Tájékoztató Iroda határozatának – Grisává*; Gajdos Tibor: *A subotikai képzőművészek kiállítása*; Lőrinc Péter: *A tűnő fehérek foltok...*; R. Davidović: *A JSZNK gazdasági problémái*. Boris Kidrič könyvéről; V. Teslić: *MagyarTájékoztató Irodá-s vezérek három könyve*; Szemle.

1949.

Az év folyamán megjelent könyvek:

Csépe Imre: *Üzen a föld*; Debreczeni József: *Tündöklő tájon*; Gajdos Tibor: *Tűz a hegyek között*; Gál László: *Ötvenhét vers*; Laták István: *Új élet felé*; Lőrinc Péter: *Nemzet születik Macedónia katlanában*; Lukács Gyula: *A Sárga háztól a Csendes Donig*; Thurzó Lajos: *Napos oldal*.

Ivo Andrić: *Nyuszi* (Zeko. Ford. Herceg János); Ivan Cankar: *Jernej szolgálégy és az ő igazsága* (Hlapec Jernej in njegova pravica); Ivan Cankar: *Szolgák* (Hlapci. Ford. B. Szabó György); Branko Čopić: *Napsugaras köztársaság* (Sunčana republika. Ford. Gál László).

Az év folyamán megjelent magyar nyelvű időszak kiadványok száma és átlagos példányszáma: 6 (78 500); *Dolgozók* (10 000), 7 *Nap* (9 500), *Híd* (1 000), *Pionírújság* (15 000), *Ifjúság Szava* (4 000), *Magyar Szó* (37 000).¹

1. Stoković 1975.